Klevberget

Kulturhistorisk karakterisering inför vindkraftspark, 2012

Torps socken, Ånge kommun, Västernorrlands län

Amanda Jönsson

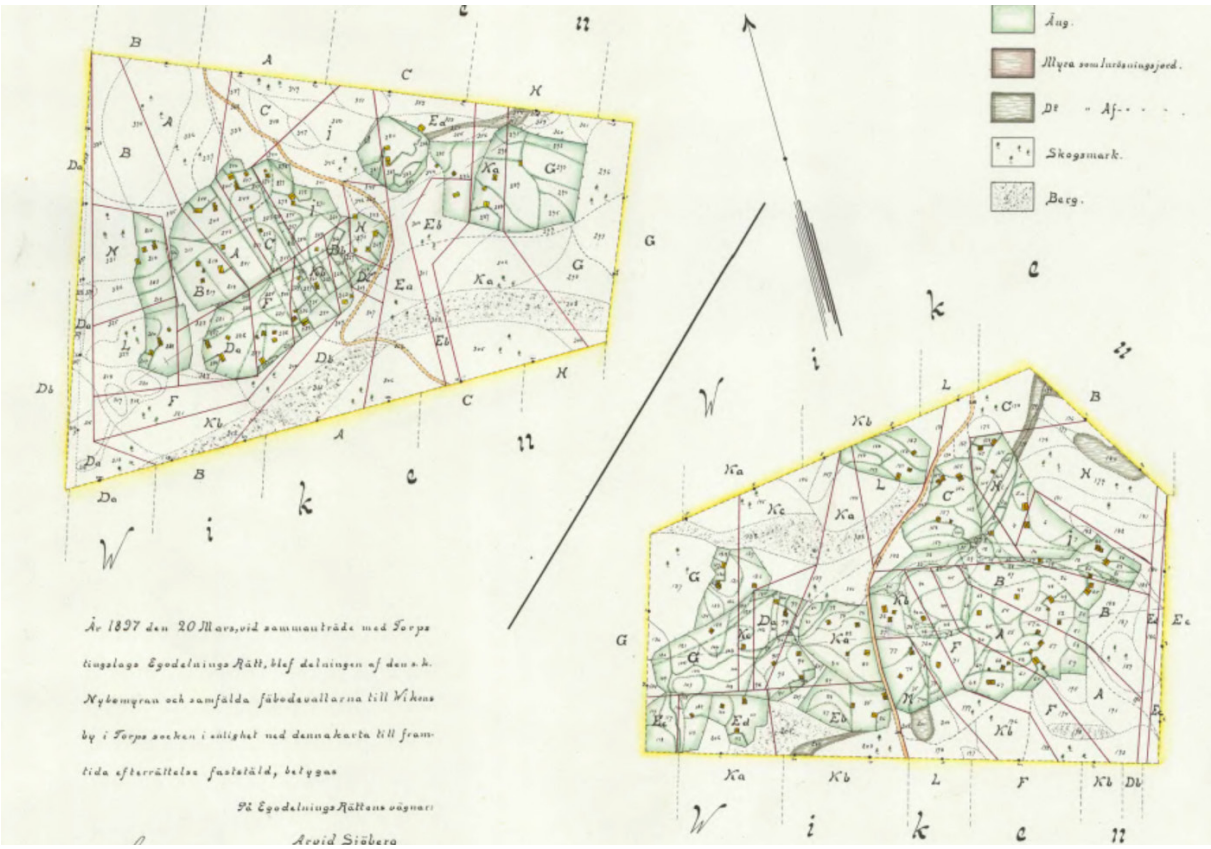

RAPPORT – JAMTLI 2012:29
ISSN 1654-2045

Utgivning och distribution:
Jamtli
Box 709
831 28 Östersund
Tel. 063-15 01 00
Fax 063- 10 61 68

© Jamtli 2012

Kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/02204

Omslagsbild: Karta över storskifte av Vikens bys fäbodar från 1897
(Lantmäteristyrelsens arkiv, akt X62-47).
Redigering och layout av framsida: Lena Ljungkvist Grafisk form
ISSN 1654-2045

Innehållsförteckning

Bakgrund	1
Uppdraget	1
Områdesavgränsning	1
Metod	1
Definitioner	1
Områdesbeskrivning	2
Tidigare undersökningar	2
Områdets kulturhistoria	3
Riksintressen och byggnadsminnen	4
Historiska kartor	7
Kända fornlämningar och kulturhistoriska lämningar	7
Påverkan och rekommendationer	8
Kompletterande utredningar	8
Referenser	10

Bakgrund

Med anledning av att en vindkraftspark planeras vid Klevberget i Ånge kommun har Jamtli på uppdrag av Sweco Environment AB utfört en kulturhistorisk karakterisering av det berörda området.

Uppdraget

Syftet med uppdraget är att utifrån befintlig kunskap om området beskriva dess kulturhistoriska karaktär. Beskrivningen ska vara översiktlig men ändå ge en uppfattning om områdets markanvändningshistoria och kända innehåll av fornlämningar och övriga kulturlämningar. I rapporten beskrivs även eventuell påverkan på kulturmiljöer som berörs av den planerade vindkraftsetableringen och rekommendationer ges för hur man avser att skydda och visa hänsyn till forn- och kulturlämningar som kan komma att ligga invid kommande byggnationer. Karakteriseringen skall utformas för att kunna ingå i MKB-arbete samt utgöra underlag för eventuell kommande tillståndsprövning, i första hand prövning enligt Kulturminneslagen.

Föreliggande rapport har sammanställts av antikvarie Amanda Jönsson vid Jamtli. Genomgång av topografiskt arkivmaterial samt hembygdslitteratur och andra historiska källor har utförts av Britt-Marie Hägerman vid Länsmuseet Västernorrland, på uppdrag av Jamtli.

Områdesavgränsning

Förutom det föreslagna exploateringsområdet, vars avgränsning har meddelats av exploatören, har även miljöer i ett större påverkansområde undersökts. Med detta menas här i första hand det visuella påverkansområdet, men det kan även innebära funktionella samband med företeelser utanför exploateringsområdet, t.ex. fäbodar och deras hemgårdar.

Metod

I framtagning av underlag för analys och karakterisering ingår genomgång av äldre och yngre kartmaterial från lantmäteriet, ortnamn, ministerialregister (innehåller uppgifter om födda, döda, vigda och flyttade personer) för äldsta belägg av orter i kyrkoarkiv, hembygdslitteratur, fornminnesregistret för genomgång av redan nu kända fornlämningar, tips på fornlämningar från Skogsstyrelsen samt genomgång av topografiskt arkivmaterial och andra historiska källor. Insamlade uppgifter har därefter utgjort underlag för en översiktlig beskrivning av områdets kulturhistoriska karaktär.

Definitioner

I texten används flera gånger begreppen fast fornlämning och övrig kulturhistorisk lämning. Med fast fornlämning menas att lämningen skyddas av Kulturminneslagen och att eventuell påverkan på lämningen måste godkännas och beslutas av länsstyrelsen.

Övrig kulturhistorisk lämning betyder att lämningen inte har något skydd som fornminne enligt Kulturminneslagen, men att den ändå anses ha ett antikvariskt värde. Dessa lämningar har istället ett skydd enligt Skogsvårdslagens hänsynsparagraf. I korthet innebär det att avverkningar, markberedning och skogsbilvägar skall planeras så att så lite skada som möjligt åsamkas lämningen och kulturmiljön. Kraven på hänsyn får dock inte vara så omfattande att

pågående markanvändning avsevärt försvåras. Skogsvårdslagen hanteras av Skogsstyrelsen.

Vissa lämningar har i fornminnesregistret bedömningen bevakningsobjekt, vilket innebär att man vid inventeringstillfället inte har kunnat ta ställning till om lämningen är en fast fornlämning eller inte. Lämningar med denna bedömning måste därför alltid kontrolleras ytterligare före markingrepp.

Områdesbeskrivning

Exploateringsområdet är ca 8,5x2-3,8 km stort (för karta se figur 1 och 5). Området ligger ca 5 km söder om Fränsta, i Torps socken och Ånge kommun. Området har traditionellt utgjort utmarker för flera byar som ligger vid Ljungans södra strand. Till största delen hör det till Vikens by men även, Finnsta, Gullgård och Övergårds byar har delar av sina utmarker inom exploateringsområdet. Gullgård och Övergård har tidigare kallats Ovanede, vilket ofta är det namn som används i historiska källor. Övergård används idag fr.a. i fastighetsbeteckningar. Området gränsar också till Kälens by, som ligger ca 3 km öster om området.

Terrängen består av ett skogsområde som präglas av aktivt skogsbruk, utan större vattendrag. Hela området är kuperat med myrar och bäckar mellan höjderna och några mindre tjärnar. Högsta höjd är Klevberget i områdets norra del, på 468 m.ö.h. och i övrigt ligger större delen på ca 400 m.ö.h. Här finns idag ingen fast bosättning, men bebyggelse finns på äldre fäbodar, som troligen nyttjas som fritidshus idag.

Tidigare undersökningar

Området har tidigare inventerats efter forn- och kulturlämningar i samband med Riksantikvarieämbetets fornminnesinventering 1993. En av de fyra fäbodarna som finns i området har dokumenterats av Länsmuseet Västernorrland vid fäbodinventeringar 1978 och 1999, liksom flera av de omkringliggande fäbodarna.

Figur 1. Översiktskarta med exploateringsområdet markerat med blått.

Områdets kulturhistoria

Människor har uppehållit sig i närheten av exploateringsområdet sedan stenåldern, vilket spår av stenåldersboplatser visar vid Ljungan och dess flöden. Flera föremålsfynd från stenåldern har också gjorts, t.ex. i Vikens by strax norr om området, där en yxa av grönskiffer har påträffats.

Ljungans dalgång fick förmodligen en fast bebyggelse med jordbruk under tidig järnålder. Här finns ett relativt stort antal gravhögar och gravfält från järnåldern. På en udde i Ljungan vid Viken finns ett gravfält bestående av tio gravhögar, varav de flesta dock är förstörda idag. Även i Fränsta finns ett relativt stort antal gravhögar från järnåldern. Ortnamnen Fränsta och Finnsta (närmsta by öster om Viken) har anor från järnåldern, då efterledet -sta var vanligt i hela Mellansverige. Byn Viken nämns för första gången i skriftliga källor år 1416 (enligt digitala ortnamnsregistret), men med tanke på förekomsten av järnåldersgravar är det sannolikt att byn var bebodd redan då. Även byn Kälen finns omnämnd i medeltida källor, men där finns inte några gravar eller andra fornlämningar som tyder på bebyggelse under järnåldern.

Ända sedan järnåldern har jakt varit en viktig del av den bofasta befolkningens ekonomi i Mellannorrland. Om det vittnar bland annat förekomsten av fångstgropar i exploateringsområdets närhet. Det industrialiserade skogsbruket som tog fart under 1800-talets andra del har också satt sina spår i det omkringliggande kulturlandskapet i form av t.ex. skogskojor och kolningsanläggningar.

Landskapet längs Ljungans dalgång har traditionellt varit starkt präglat av jordbruk och boskapsskötsel och är så även idag. Under 1800-tal och tidigt 1900-tal var fäbodbruket mycket omfattande i området (Jansson 1992). Många fäbodar var gemensamma för flera gårdar eller en hel by. Detta förändrades dock kring sekelskiftet 1900, då man började skifta även fäbodvallarna. En orsak till detta kan vara att den omkringliggande skogen då började få ett högre värde i och med det industriella skogsbruket (Nyberg 1970). Fäbodbruket minskade i omfattning under 1930-talet och något årtionde senare var det i stort sett borta. Idag är gamla fäbodvallar och slåttermarker i området ofta igenplanterade och fäbodstugorna nyttjas som fritidshus.

Inom det nu aktuella området finns idag fyra fäbodar registrerade i fornminnesregistret: Klevbodarna i områdets norra del, Tattarbodarna i den östra delen samt Sörbodarna och Vimyrbodarna i den södra delen. Historiska kartor visar dock att ytterligare, nu övergivna fäbodar har funnits i området under 1700-talet. Mer om detta nedan.

Under järnåldern fanns förutom den fast bosatta, jordbrukande befolkningen även en samisk jakt- och fångstbefolkning i Mellannorrlands inland. Spår efter denna befolkning finns i form av s.k. insjögravar vid sjöar och älvar, utanför jordbruksbygd. Några sådana är inte kända i exploateringsområdets närhet, även om de är relativt vanliga längs Ljungans övre lopp. Området söder om Ljungan hör idag till Jijnjevaerie samebys vinterland, men det tillhör inte samebyns strategiska platser, flyttleder eller renens viktiga områden i beteslandet (http://www.sametinget.se/8804). Ingen forskning finns över äldre tiders renskötsel i dessa trakter, men området kan mycket väl ha nyttjats för renskötsel under lång tid. Dagens markanvändningsplaner för renskötseln bygger på renens behov av vinter- och sommarland med därtill hörande rörelsemönster och detta har inte förändrats i någon större utsträckning över tid.

I exploateringsområdets nordöstra del ligger en höjd som kallas Tattarberget. Enligt en uppteckning från 1930-talet fanns en sägen om att berget tidigare

kallades Borgåsberget, eftersom där ska ha legat en borg (digitala ortnamnsregistret). Under 1600-talet slog enligt sägnen några tattare sig ned på berget, men bönder från den närliggande byn Kälen ska ha drivit bort dem. På kartor över Torps socken från 1724 är Tattarberget markerat (figur 3). Sägner som denna behöver självklart inte vara sanna för att vara kulturhistoriskt och inventeringsmässigt intressanta. Fornborgar förekommer i Medelpad, men ligger då oftast betydligt närmare järnåldersbebyggelse än vad Tattarberget gör, vilket gör berättelsen om en borg osannolik. Sägnen skulle dock ändå kunna tyda på att någon form av anläggning har funnits på platsen. Det gäller även berättelsen om tattarnas bosättning.

Riksintressen och byggnadsminnen

Inom några kilometers avstånd från exploateringsområdet finns Ljungans dalgång, som är riksintresse för kulturmiljövården (den del av riksintresset som ligger i Torps och Borgsjö socknar har nr Y 7a). Motiveringen till att området utgör riksintresse är att bygden har haft en kontinuerlig bosättning från tidig järnålder, samt dess betydelse både som jordbrukslandskap och industrimiljö med t.ex. vattensågar, flottning och kraftverk. Ljungan har också genom historien varit en viktig kommunikationslänk mot Tröndelag för handel, pilgrimer och andra resande.

I Ljungans dalgång, ca 4 km norr om Klevberget ligger byggnadsminnet Vikbron, vilken förmodligen kommer att ligga inom synhåll för vindkraftsparken (beroende på kraftverkens höjd och placering). Vikbron från 1888 är en av Sveriges längsta och mest välbevarade träbroar och anses ha ett högt teknikhistoriskt värde, samtidigt som den utgör ett viktigt landmärke i trakten och är ett välbesökt turistmål. Bron byggdes av bönderna i Viken och Finnsta, som ett resultat av osämja mellan de olika byarna i Torps socken kring den gamla brons tullavgifter.

Förutom riksintressen och byggnadsminnen har Ånge kommun också pekat ut ett antal kulturmiljöer av regionalt intresse i ett kulturmiljöprogram som utformades 2002. Inga sådana kulturmiljöer har pekats ut i det nu aktuella området, även om ett antal intressanta miljöer finns i närheten. Exempel på sådana är byarna Viken och Finnsta samt fäbodvallen Bybodarna strax väster om exploateringsområdet.

Figur 2. Byggnadsminnet Vikbron, som går över Ljungan. Från Länsstyrelsen Västernorrlands hemsida, hämtad 2012-06-26.

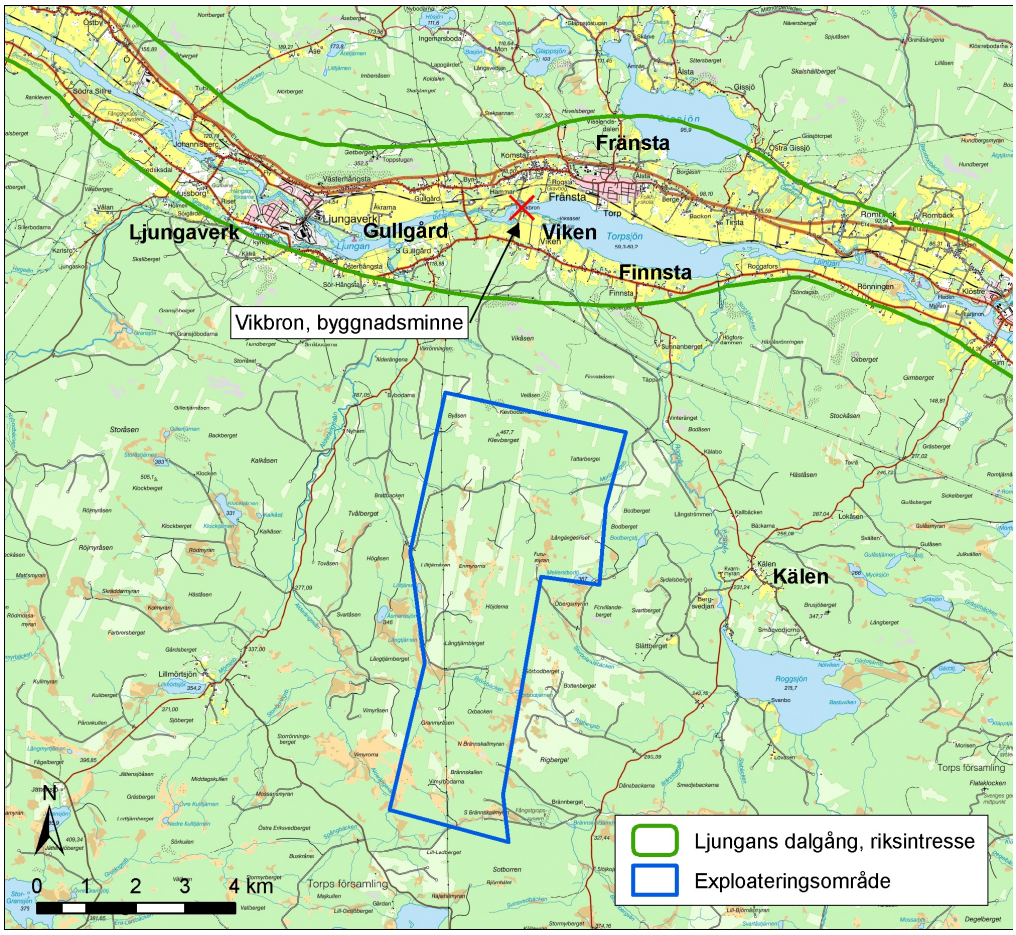

Figur 3. Karta över exploateringsområdet och dess omgivningar med närliggande byar samt riksintresset Ljungans dalgång och byggnadsminnet Vikbron markerade.

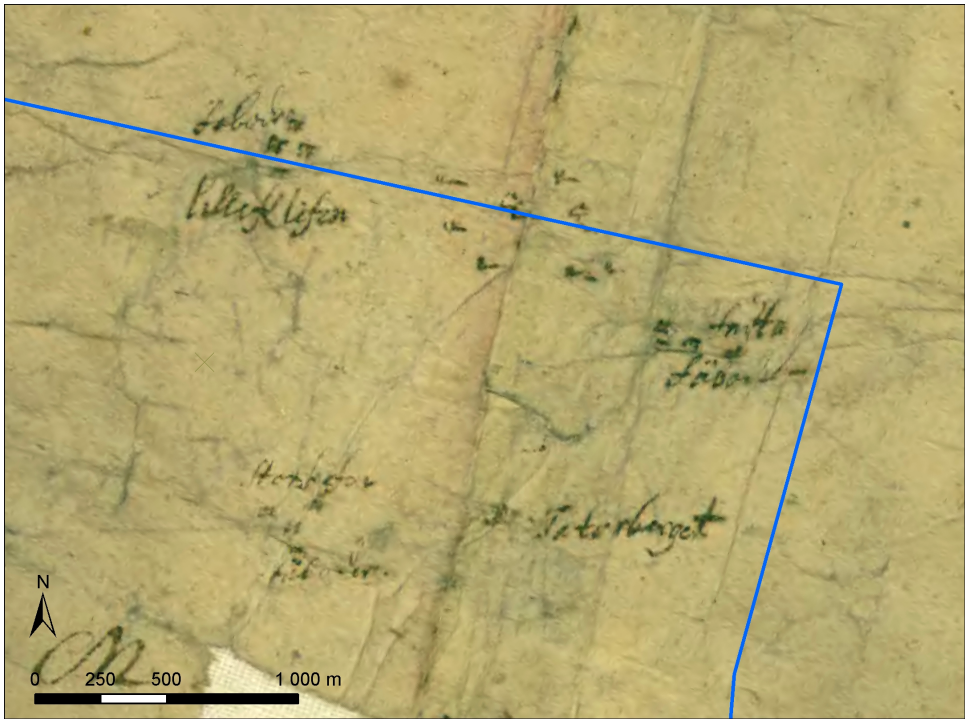

Figur 4. Utsnitt ur karta över rågångsåtgärd från 1724 (Lantmäterimyndigheternas arkiv, akt 22-tor-16), med gränsen för det aktuella exploateringsområdets nordöstra del markerat med blått.

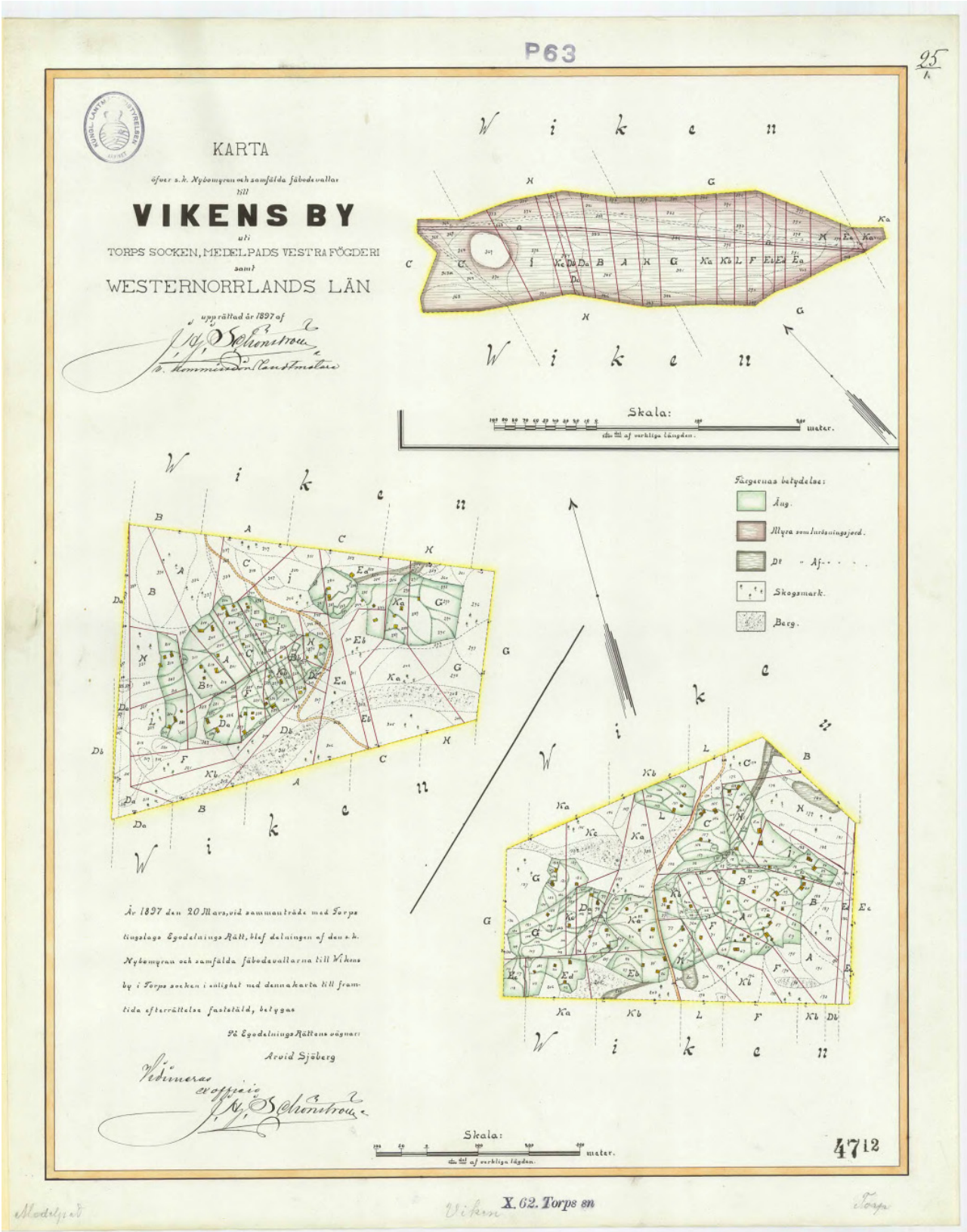

Figur 5. Karta över storskifte av Vikens bys fäbodar från 1897 (Lantmäteristyrelsens arkiv, akt X62-47). Kartan visar själva vallarna, markerade med grönt, och den stora mängd byggnader som fanns på fäbodarna.

Historiska kartor

De äldsta historiska kartorna över området som finns i Lantmäteriets arkiv är från 1724. Från det årtalet finns dels en karta över hela socknen (Lantmäteristyrelsens arkiv, akt X62-1) och dels en karta över en rågångsåtgärd i byarna söder om älven (Lantmäterimyndigheternas arkiv, akt 22-tor-16). Bägge dessa kartor är alltså relativt översiktliga och saknar detaljer. Byarnas fäbodar är dock markerade, vilket är intressant för denna analys.

Inom exploateringsområdet finns fyra fäbodar markerade på kartorna från 1724, varav två är kända idag och registrerade i fornminnesregistret. Det är dels Klevbodarna i områdets norra del (RAÄ Torp 255:1) och dels Sörbodarna i den södra delen (RAÄ Torp 266:1). Förutom dessa finns två ytterligare fäbodar utritade i områdets norra del (figur 3), kallade ”Finsta fäbod” och något som möjligen kan uttydas som ”Storsefar fäbodar”. Senare kartor visar att stigar har gått i närheten. Ingen av dessa två fäbodar är registrerade i fornminnesregistret och de finns inte heller utritade på laga skifteskartan över området från 1875.

Laga skifte genomfördes i Vikens by 1875 (Lantmäterimyndigheternas arkiv, akt 22-tor-392) och i Finnsta 1892 (Lantmäterimyndigheternas arkiv, akt 22-tor-499). På kartorna över skiftet har man dokumenterat bl.a. skogsmarker, slåttermarker, svedjor och myrar. Kartorna visar att det finns både svedjor (sannolikt rör det sig här om betessvedjor, där man har svedjat för att få ett bättre bete) och slåttermarker inom området. Tre av de fyra fäbodar som idag är registrerade inom exploateringsområdet finns utritade på laga skifteskartan. Vimyrbodarna har tillkommit senare, men området nyttjades för slåtter 1875. På generalstabskartan från 1901 är dock Vimyrbodarna utritade.

År 1897 utfördes storskifte på Vikens fäbodar (Lantmäteristyrelsens arkiv, akt X62-47, se figur 4). Då fanns drygt 60 byggnader (både lador, visthusbodar och fäbodstugor) vid Sörbodarna, fördelat på 16 hemmansägare. Även om alla inte nyttjade vallen som fäbod – man hade också slåtter på vallen – så bör det ändå ha varit en ganska livlig plats om sommaren. Även vid Klevbodarna fanns 1897 ett 50-tal byggnader. Vid laga skifte 1875 fanns ungefär hälften så många byggnader på de två fäbodvallarna, vilket ger en antydning om fäbodbrukets expansion i området på bara 23 år.

Kända fornlämningar och kulturhistoriska lämningar

För karta över kända lämningar inom exploateringsområdet samt i dess omgivning, se figur 5. Inom området finns fyra lämningar registrerade i fornminnesregistret, varav en är bedömd som fast (lagskyddad) fornlämning. Samtliga registrerade lämningar är fäbodar: Klevbodarna i områdets norra del (fornlämningsnr Torp 255:1), Tattarbodarna i den östra delen (Torp 254:1) samt Sörbodarna (Torp 266:1) och Vimyrbodarna (Torp 279:1) i den södra delen. Endast Klevbodarna är registrerad som fast fornlämning, då fäboden finns belagd på kartor från 1700-talet samt att den idag är övergiven. Även Sörbodarna finns som bekant utritad på kartorna från 1724. Detta noterades dock inte vid fornminnesinventeringen 1993, varför lämningen har registrerats som övrig kulturhistorisk lämning. Det är möjligt att denna bedömning kan komma att ändras vid en ny inventering, åtminstone för de delar av vallen som inte är bebyggda idag (det finns några byggnader, förmodligen fritidshus, på en liten yta i vallens västra del).

I områdets närhet finns även ett fångstgropssystem (fornlämningsnr Torp 84:1-2 samt 85:1), bestående av tio fångstgropar för älg. Fångstgropssystem härrör oftast från järnåldern eller senare (jakt med fångstgrop förbjöds i lag 1864

och var relativt vanligt i Mellannorrland fram till dess) och bedöms i stort sett alltid som fast fornlämning. Systemet går tvärs över en dalgång mellan två höjder, ett relativt vanligt sätt att anlägga fångstgropssystem på. Det ligger inom Finnstas utägor, men ligger avståndsmässigt närmare Kälen och har förmodligen tillhört bönderna i denna by.

Omkring Kälens by, några kilometer öster om exploateringsområdet, har även ett antal kolningsanläggningar, skogskojor och andra skogsbrukslämningar registrerats inom Skogsstyrelsens projekt Skog och Historia.

Påverkan och rekommendationer

Fäbodarna i exploateringsområdet – oavsett om de ännu är registrerade i fornminnesregistret eller ej – är del i ett större kulturlandskap med gårdarna i byn, betesmarker, stigar och andra fäbodar utanför området. Även om detta kulturlandskap till stor del är borta eller förändrat idag, så kommer den planerade vindkraftsparken att påverka landskapsbilden. Det kan därför finnas anledning att dokumentera fler delar av detta kulturlandskap (förutom själva fäbodvallarna, de enda delar som idag är registrerade i fornminnesregistret) såsom stigar, ladugrunder, slåttermarker och eventuella svedjor. Dessa finns ofta markerade på laga skifteskartor från 1800-talets senare del.

Då vi idag inte känner till exakt var vindkraftverk och vägar kommer att placeras är det svårt att bedöma mer precist hur kulturmiljöer i och utanför området kan komma att påverkas. Det gäller givetvis även eventuella miljöer/lämningar som inte är kända i dagsläget. När det gäller fäbodvallarna kan påverkan variera beroende på hur nära vallen exploatering sker.

Påverkan på kulturmiljön kan också förekomma i områden utanför själva vindkraftparken där kraftverken, beroende på höjd och synlighet, kan komma att påverka landskapsbilden. Sådana platser skulle kunna vara byggnadsminnet Vikbron och riksintresset Ljungans dalgång, vars värde till stor del ligger i landskapsbilden. Vikbron kan därför vara en lämplig plats att utföra ett fotomontage för att se hur vindkraftsparken påverkar landskapsbilden.

Kompletterande utredningar

Om det blir aktuellt med ytterligare arkeologiska utredningar i området skulle dessa i så fall ha som primärt syfte att ta reda på om det finns idag ej kända fornlämningar och övriga spår efter mänsklig verksamhet i området. Det finns stora möjligheter att finna spår från de närliggande byarnas utmarksbruk, såsom slåttermarker med ladugrunder, kolbottnar, skogskojor etc. Dessa lämningar skulle i så fall registreras som övrig kulturhistorisk lämning, utan skydd i kulturminneslagen.

Av de fyra fäbodlämningar som idag är registrerade i exploateringsområdet har en bedömts som fast (lagskyddad) fornlämning. Det är dock möjligt att en eventuell utredning skulle kunna ändra bedömningen för Sörbodarna i områdets södra del, där delar av fäbodvallen mycket väl kan komma att bedömas som fast fornlämning. Platsen för de två fäbodar som finns markerade på kartor från 1724 men som inte är registrerade i fornminnesregistret idag skulle givetvis besökas vid en inventering. Om lämningar från fäbodarna då återfinns skulle de sannolikt komma att registreras som fast fornlämning. Dessa är skyddade enligt kulturminneslagen och eventuell påverkan på lämningarna måste då godkännas och beslutas av Länsstyrelsen.

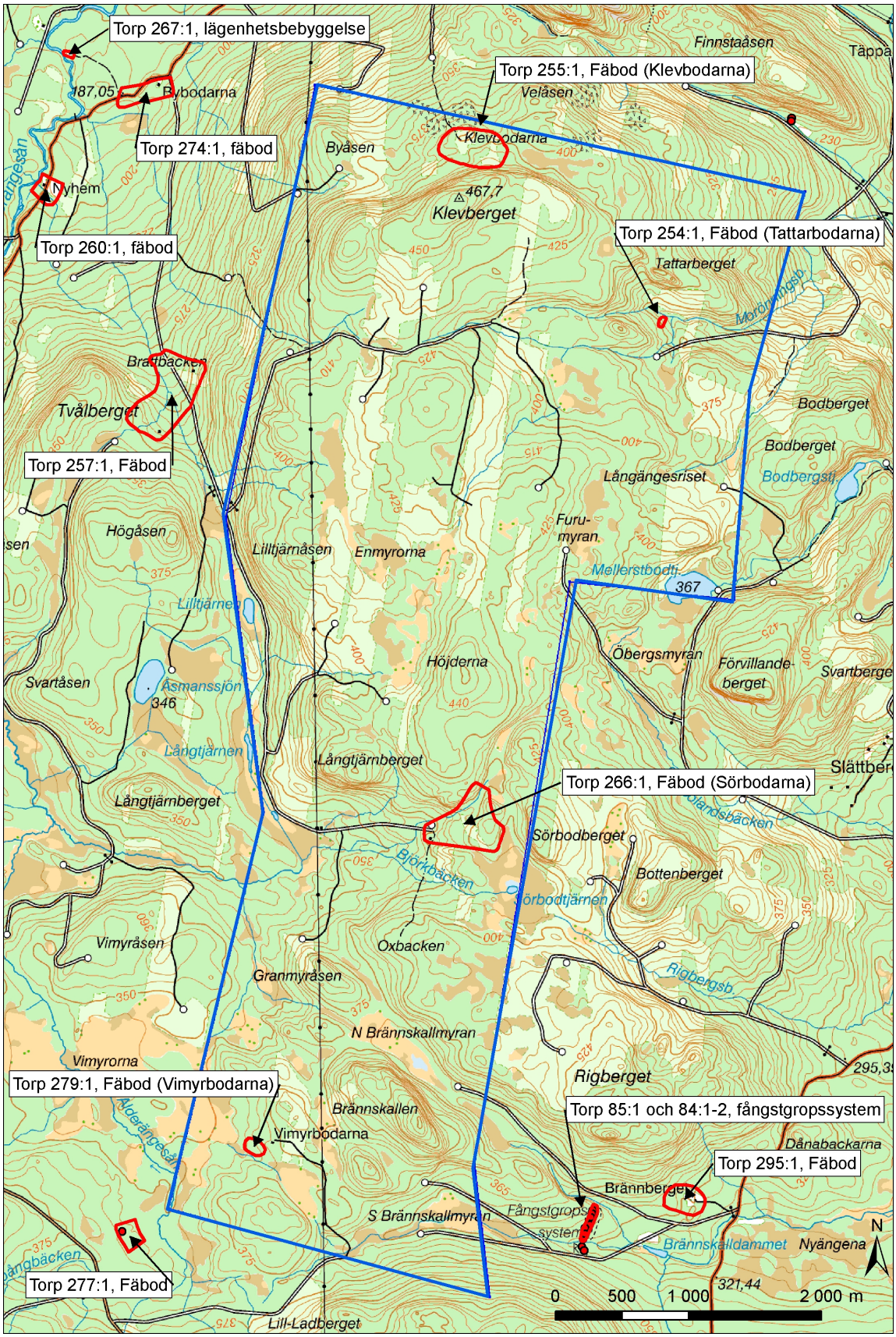

Figur 6. Karta över exploateringsområdet (markerat med blått) och lämningar som är registrerade i fornminnesregistret.

Då området idag tillhör Jijnjevaerie samebys vinterbetesland finns möjligheten att det har nyttjats för renskötsel även tidigare. Eventuella spår efter äldre tiders renskötsel kan dock vara mycket svåra att återfinna i den typ av skogsterräng som finns i området.

Det är också möjligt att ytterligare fångstgropar finns i området, med det fångstgropssystem som ligger strax utanför exploateringsområdet i åtanke. Terrängen inom området påminner om den där detta och andra fångstgropssystem har placerats, med flera höjder och passager däremellan. Fångstgropar bedöms konsekvent som fast fornlämning.

Referenser

Litteratur

Carlsson, Bertil & Mascher, Bodil. 1999. *Fäbodinventering 1999. Västernorrlands län.* Länsmuseet Västernorrland, avdelningen för kulturmiljövård och dokumentation. Rapport 1999:7.

Jansson, Seth. 1992. *Bebyggelse i Ånge kommun, Del 3, Torp socken.* Ånge kommun.

Nyberg, Helge. 1970. Fäbodlivet i Torp. *Torps socken.* 1970 (10), s. 50-53.

Webbsidor

Vikbron över Ljungan. Länsstyrelsen Västernorrlands hemsida, hämtad 2012-06-26. http://www.lansstyrelsen.se/vasternorrland/Sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/skyddad-bebyggelse/byggnadsminnen/ange/vikbron-over-ljungan/Pages/default.aspx

Områden av riksintresse för kulturmiljövården i Västernorrlands län (Y) enligt 3 kap 6 § miljöbalken (PDF). Riksantikvarieämbetets hemsida, hämtad 2012-06-26. http://www.raa.se/publicerat/varia2012_25.pdf

Jijnjevaerie sameby. Sametingets hemsida, hämtad 2012-06-29. http://www.sametinget.se/8804

Fornminnesregistret. http://www.fmis.raa.se/

Digitala ortnamnsregistret, Institutet för språk och folkminnen. http://www.sofi.se/ortnamnsregistret/

Otryckta källor

Murberget, Länsmuseet Västernorrland. Peter Lundkvist inventeringsmaterial 1978.

Lantmäterimyndigheternas arkiv:
Karta över rågångsåtgärd från 1724, akt 22-tor-16
Karta över laga skifte av Vikens by från 1875, akt 22-tor-392
Karta över laga skifte av Finnsta by från 1892, akt 22-tor-499

Lantmäteristyrelsens arkiv:
Karta över Torps socken från 1724, akt X62-1
Karta över storskifte av Vikens bys fäbodar från 1897, akt X62-47

RAPPORTSERIE – JAMTLI, 2012

ISSN 1654-2045

2012:1 Lillhärjåbygget – Dokumentation och uppmätning av vinterfjöset 2011
Sara Bäckman, Olof Edin

2012:2 Ankarede – Levande kyrkstad. Kunskapsunderlag 2011
Clara Nyström

2012:3 Skärvångens begravningsplats – Anläggning av askgravlund 2010
Clara Nyström

2012:4 Kulturhistorisk förstudie avseende planerad vindkraftpark vid Nyhem i Bräcke kommun 2012
Anders Hansson

2012:5 Sjoutnäsets kapell – Restaurering av tak och fasader 2009–2010
Julia Cronqvist

2012:6 Mattmars kyrka – Restaurering av fasader och fönster 2011
Sara Bäckman, Clara Nyström

2012:7 Tåsjö kyrka – Installation av klockspel 2002
Christina Persson

2012:8 Trångåsen – Restaurering av ladugård och födorådsstuga 2008–2010
Julia Cronqvist

2012:9 Enafors turisthotell – Antikvarisk rapport vid restaurering av östra fasaden 2011
Veronica Trygg

2012:10 Norderö kyrka – restaurering av tak 2002–2003
Christina Persson

2012:11 Norderö kyrka – restaurering av klockstapel 2008
Christina Persson

2012:12 Ragunda gamla kyrka – Antikvarisk medverkan vid exteriör restaurering 2011
Olof Edin

2012:13 Arbetarbostäderna på Tossön – Restaurering av tak 2011
Olof Edin, Clara Nyström

2012:14 Tåsjö kyrka – Konvertering av värmesystem, borttagande av kyrkbänkar, fasadrestaurering och nytillverkning av kors, 2009
Julia Cronqvist

2012:15 Ragunda kyrka – Restaurering av gjutjärnsstaket 2009–2010
Clara Nyström

2012:16 Dubbelhärbret i Östbacken – Fasadrestaurering 2010–2011
Julia Cronqvist

2012:17 Residenset i Östersund – Ombyggnad av kontorsdelar 2009
Clara Nyström

2012:18 Ragunda kyrka – Ändring av dopaltare 2009–2010
Clara Nyström

2012:19 Arkeologisk förundersökning vid fornlämning 19:1, Andersö skans, i Östersunds kommun
Anders Hansson

2012:20 Monäset – Restaurering av parstuga 2011
Veronica Trygg

2012:21 Hede kyrka – Konvertering av värmesystem och konservering av interiör, 2010
Julia Cronqvist

2012:22 Ragunda kyrka – Exteriör restuarering 2010–2011
Clara Nyström

2012:23 Brunflo kyrka – Byte av spåntak på bogårdsmur, 2006
Julia Cronqvist

2012:24 Kulturhistorisk landskapsanalys inför planerad vindkraftpark vid Garpkölen i Härjedalens kommun
Anders Hansson

2012:25 Funäsdalens kyrka – Omläggning av spåntak och lagning av putsskador, 2005
Julia Cronqvist

2012:26 Hallens kyrka och klockstapel – Restaurering 2010
Veronica Trygg

2012:27 Kulturmiljöer i Härjedalen – Kulturhistorisk utredning
Ove Hemmendorff

2012:28 Bräcke kyrka – Exteriör restaurering 2009–2010
Clara Nyström

2012:29 Klevberget – Kulturhistorisk karakterisering inför vindkraftspark, 2012
Amanda Jönsson